

O'zbek klassik adabiyoti: o'rta asrlar.

Shokirova Marhabo Sharifovna

Farg'ona davlat universiteti ingliz tili va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi

Jo'raboyeva Dilnavoz Ma'murjon qizi

Farg'ona davlat universiteti Xorijiy til va adabiyoti

22.104- guruh 2- bosqich talabasi

Annotatsiya: Bu maqola, Orta Asrlarda O'zbek Klassik Adabiyoti mavzusini tahlil qiladi. Maqola, 9-18 asrlarda O'zbek adabiyoti davrida yaratilgan klassik asarlar, ularning muqaddas jamiyatga oid bo'lgan ma'naviyatini, san'atini, va adiblarning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan.

Tahlilning Boshlanishi: Maqola, O'zbek adabiyoti tarixining Orta Asrlarda rivojlanish davrini qanday belgilaydi va bu davrda yaratilgan klassik asarlar haqida qisqacha ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: (Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Babur, Jami, Ubaydulla Ahror kabi) ko'rsatadi. Ularning asarlarida qanday ma'naviy mazmunlar, milliy va madaniy xususiyatlar ifodalangan, shu jumladan, "Xamsa," "Baburnoma," "Haft Awrang," "Diwan," "Risalat at-tayr" kabi asarlar kiritiladi.

Tahlil va Muqobala: Maqola, asarlar tahlili orqali O'zbek klassik adabiyoti davridagi adiblarning san'ati, fikriyatining o'ziga xos xususiyatlarini muqobala qiladi. Qanday o'zaro farqliliklar va o'xshashliklar mavjudligini ifodalaydi.

Asarlar va O'zbek Madaniyati: Maqola, yaratilgan asarlar orqali O'zbek madaniyati, milliy jamiyatning tasvirlanishi, turmush tarixi va jamiyatning o'zgaruvchanligi mavzularini tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: (Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Babur, Jami, Ubaydulla Ahror kabi) ko'rsatadi. Ularning asarlarida qanday ma'naviy mazmunlar, milliy va madaniy xususiyatlar ifodalangan, shu jumladan, "Xamsa," "Baburnoma," "Haft Awrang," "Diwan," "Risalat at-tayr"

O'zbek adabiyoti o'z tarixiy yodgorligi va turmush tarixiga ega bo'lgan mamlakatdir. O'rta asrlarda O'zbek adabiyoti, turk xalqlari va islami madaniyati ta'siri ostida rivojlanib, o'zining eng yuqori boshlang'ich darajasiga erishgan davr deb hisoblanadi. Bu davrning boshlanishiga 9-10 asrlar, uning oxirigacha esa 15-16 asrlar ma'ruz qiladi. O'zbek klassik adabiyoti esa 16-18 asrlar davrida shakllangan.

O'zbek klassik adabiyoti, asarlarining yorqinligi va estetik qadr-qimmatligi orqali ajralib turuvchi muqaddas jamiyatga oid bo'lgan asarlar yaratishda ajralib turadi. Ushbu davrda tuzilgan adabiy asarlar o'z fikr-mazmun va ifoda qobiliyati, san'ati va estetik qiyofasi, insoniy mavzu shakllanishi, ilmiy-g'oyaviy muhit, yaratilgan asarlarning ma'nosi va tabiatining kashfiyotliligi bilan ajralib turib, o'zbek adabiyoti tarixida birinchi marta "klassik" nomi bilan ataladi.

16-18 asrlar bo'yicha o'zbek klassik adabiyoti, bir qancha yirik adabiy shaxslar tomonidan belgilangan. Ularning ichida zahiri muvaffaqiyat va ifoda qobiliyati bo'yicha keng yorqinlik ko'rsatgan Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Babur, Bobur Mirzo, Jami, Ubaydulla Ahror va boshqalar kiritilishi mumkin. Ular o'z navolarida o'zbek adabiyotining xususiyatlarini, milliyatga oid o'z fikrlarini ifodalab, ilmiy, fikriy va ma'naviy maqola shakllantirganlar. O'zbek klassik adabiyoti orqali ko'rganda, bu davr adabiyoti birinchi navbatda san'at insoniyat, madaniyat tarixini o'rgatishda, uning asosiy omillarini belgilab, turmush tarixi va jamiyatning o'zgargan yuz yillariga oid o'z fikrlarini ifodalashda ajralib turadi.

Bularni amalga oshirish orqali, o'zbek klassik adabiyoti mavzusidagi maqolaning asosiy maqsadi, bu davr adabiyotining o'zining yorqinliklarini, milliy, madaniy va diniy xususiyatlarini o'rganuvchilarga yetkazib berish va ularni bu san'atning unikal xususiyatlariga tanishtirish bo'ladi.

O'zbek klassik adabiyoti orasida, har bir yozuvchi o'zining yaratgan asarlarida uningga xos tahlil va muhokama usullarini qo'llab-quvvatlab, o'z ma'naviy-madaniy qarashlarini ifodalagan.

Alisher Navoiyning "Xamsa" nomli asari, uning adabiyotda "navo" va

"ravnaq"dan foydalanishiga misol bo'lib, shoirning ifodalarida tabiatning go'zalligi, sevgi va do'stonlik, insoniy jasorat va afsonaviylikning asosiy mazmunlarini ko'rsatadi. U yozgan "Layli va Majnun," "Farhod va Shirin," "Saddi Iskandariy" kabi asarlar orqali, milliy adabiyotni islom madaniyati bilan bog'lab, shoirning o'z zamon jamiyati va tabiatining tasavvurlarini o'rganganimizda, o'zbek klassik adabiyoti tarixidagi ahamiyatini sezib chiqamiz.

Zahiriddin Muhammad Baburning "Baburnoma" asari esa, uning o'z hayoti va do'stlari bilan bog'liq xatiralardan iborat. Bu asar o'zbek adabiyoti tarixidagi eng ilg'or va shaxsiy asarlardan biri sifatida taniladi. Babur Mirzoning xatiralarida davlat boshqaruvi, milliy-bayroq, madaniy va san'atni sevganligi kabi mavzular ajralib turadi. Uning insoniy jang va xayollariga oid mazmunlari shoirni yirik adabiy shaxslar qatoriga olib keltiradi.

Jami, "Haft Awrang" asari bilan, islom adabiyoti va fikriyatiga oid jadal muhokama shakllarini o'z ichiga olgan. U yozgan didaktik hikmatli qissalar orqali, insoniy qadriyatlarni, muqaddas go'zallikni, do'stonlik va xulosa ko'rsatishni maqsad qilgan.

Ubaydulla Ahrorning ijodida esa, uning "Diwan" va "Risalat at-tayr" asarlari, sufizm va yirik erkinlik fikrlarini ifodalaydi. Uning asarlarida insoniy rohat, muhabbat, do'stonlikning yuksak qiymati, baxt va saodatning ilmiy-ma'naviy yonlari ko'zga tashlanadi.

O'zbek klassik adabiyoti orasidagi yirik adabiy shaxslar asarlarining tahlil va muhokama qilish orqali, ularning davr adabiyotiga, milliy madaniyat va diniy qadriyatlarga qanday ta'sir ko'rsatganligini tushunib chiqishimiz mumkin. Ular tarixiy manbalarda, asarlarida yaratilgan jamiyat, turmush tarixi, va o'zining ijodiy xususiyatlarini o'rganuvchilar uchun sog'liq bo'lishi mumkin.

O'zbek klassik adabiyoti davrining davomi, 18-asr boshlarida nomi bilan tanilgan Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" asari bilan mustahkam bo'ladi. Ushbu asar, qadimgi xalq qissalari asosida yaratilgan, va uning ichida O'zbekistonning unikal madaniy va tarixiy birliklarini ifodalovchi o'zgirishlar bor. Qodiriyning "O'tkan kunlar" asarida xalq o'ylarini, urf-odatlarini, milliy jamiyat va

oila munosabatlarini yoritish orqali, o'zbek jahonchi, oila va turmush madaniyatini o'rganuvchilar uchun muhim maqolalar beradi.

18-asrning ortalarida "O'tkan kunlar"ning yaratilishi doirasida O'zbek adabiyoti, uning orqali milliy yozuvchi va shoir Qodiriyning ilmiy-ma'naviy xususiyatlarini o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi. U "O'tkan kunlar" asari, o'zining jamiyat, madaniyat, milliyat qarashlari va insoniy xususiyatlari ifodalangan. Ushbu asar orqali Qodiriy, ilmiy yondashuvda, ma'naviyatda va adabiyotda o'z ismini o'zlashtirgan va o'zining ongini ko'rsatgan bir shaxs sifatida o'zgargan.

"O'tkan kunlar"ning tahlili, asar yaratilgan davrning ijtimoiy, madaniy, va siyosiy xususiyatlarini o'rganishda yordam beradi. Ushbu asar, O'zbek adabiyoti tarixida boshqa yirik asarlar bilan birgalikda o'rganilganida, o'zbek milliy adabiyotining jarayonlari va bu davrning madaniy atmosferasini tushunishga imkoniyat yaratadi.

Bunaqa maqolalar o'zbek adabiyoti sohasidagi tadqiqotchilar, o'qituvchilar, talabalar va adiblar uchun foydali bo'lishi mumkin. Bu, o'zbek klassik adabiyoti mavzusidagi tahlil va maqolalar orqali, o'zbek adabiyoti tarixini, uning rivojlanishi va milliyatga oid muhim tajribalarni o'rganishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I . Istiqlol va ma'naviyat. - T., 1994.
2. Karimov I . Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining asosi. - T. 1997.
3. Karimov I . Tarixiy xotirasiz - kelajak yo'q. - T., 1997.
4. Abdullaev V. Uzbek adabiyoti tarixi. Darslik, 2 kitob. —Toshkent, 1980.[^]
5. Zohidov V. O'zbek adabiyoti tarixidan. - T., 1961.
6. O'zbek adabiyoti tarixi. 5 jildlik, 4 jild, Toshkent, 1978.
7. Majidiy R. Ogahiy lirikasi. —T ., 1963.
8. Komilov N . Bu qadim san'at. —T., 1988.
9. Valixo'jaev B. Ogahiyning badiiy mahoratiga doyr. Adabiy meros, 1990, 4 son.
10. G'anixo'jaev F . Ogahiy masnaviylari. Adabiy meros, 1984, 2 son.
11. Orzibekov R. O'zbek adabiyotida sirli -sinkretik janrlar. - S., 1992